

nom preporukom: »Iako je za tu sročnost skupljeno relativno malo primjera (81), ipak se za književnu upotrebu može preporučiti sročnost u jednini jer je ona nešto češća (55: 26), a potvrde su za nju od većega broja pisaca (23: 11).« (S, 63). Jedino tako izgrađena norma može biti u potpunosti prihvatljiva jer primjeri nisu tu da bi oprmjerali unaprijed zadane tvrdnje, nego tvrdnje izrastaju iz primjera. Samo se dva opisa u *Sročnosti* razlikuju od cjeline — *Sročnost s imenicama muškoga roda za žensku osobu (gospođu profesor ili gospođu profesorice)* i *Sročnost s imenicom hvala (hvala lijepo ili hvala lijepa)* — jedina su dva pitanja koja autor oštrije normativno postavlja, suprotstavlja ih srpskomu jeziku, ali su i opisi uz te primjere opširniji. Napokon, autorovim se riječima ponajbolje može zaključiti njegov normativni načelni stav: »To razmatranje pokazuje kako je jezik fino tkivo i kad tko želi ocijeniti jednu pojavu i određivati normu, tada mora prije odgovoriti: zašto je tako?, kako je do te pojave došlo?, kojemu sustavu pripada? Kada se odgovori i na ta pitanja, tada će norma biti određena potpunije.« (S, 55.).

Brižno odabrani izvori, bogatstvo i izvornost primjera koji su »antologija primjera iz hrvatskih književnoumjetničkih djela« (S, 6.), jednostavnost, potankost i dosljednost pri opisu, arumentirana normativna preporuka — samo su jedna dobra strana *Sročnosti*, a drugu joj dobru stranu čini njezinih stotinjak stranica opisa kojemu je ponajprije mjesto u gramatici. Tek kada se usporede podatci iz *Sročnosti* s onima iz gramatika, jasno je koliko je toga nedostajalo za potpuniji jezični opis.

Sanda Ham

SURADNJA LINGVISTA I PREDMETNIH STRUČNJAKA

Jeziku 1/46. iz 1998. objavljen je osvrt prof. Čatića na moj članak *O naftnom nazivlju*. Osim toga prikaza dobila sam i neke druge primjedbe i komentare na taj članak. Očito je nazivlje područje koje zanima mnoge stručnjake, ali čini se da još uvijek nedostaje dovoljno suradnje između stručnjaka različitih struka koje zanima nazivlje i jezikoslovaca.

Prvo bibliografiju naftnog nazivlja treba dopuniti ovim podacima: Rječnik S. Lazića *Englesko-hrvatski ili srpski naftnin rječnik*, Poslovno udruženja nafta. Zagreb, objavljen je 1976. i 1978. godine (drugo izdanje). Čini se da je potpuni podatak zabunom ispaio iz teksta u prijelomu pa se u tekstu nalazi samo uputnica na godinu izdanja, ali potpuni podatak nedostaje u bibliografiji. U *Rudarsko-geološko-naftnom zborniku* iz 1997. godine objavljen je članak Rikarda Marušića, Slavka Vujeca i Branka Crnkovića *Hrvatska rudarska terminologija* u kojem je naveden povijesni pregled djela koja se bave rudarskim i naftnim nazivljem.

U vezi s navedenim primjedbama valja naglasiti da nisam osobno skupljala naftne nazive niti mislim da je to posao lingvista. Zadatak članka bio je raščlamba naziva koje sam dobila od stručnjaka.

Jesu li dva naziva istoznačna ili nisu ne može utvrditi lingvist već isključivo stručnjak određene struke (to se odnosi na naziv *tvar — materija te duktilnost — rastežljivost*). Tek ako se utvrdi da su dva naziva istoznačna, lingvist može utvrditi koji je od njih bolji. Koje je nazive potrebno razgraničiti, lingvist može utvrditi samo ako se radi o lingvističkom nazivlju. Za ostale nazive on može utvrditi iz kojeg jezika dolaze, jesu li tvoreni u skladu s hrvatskom tvorbom riječi, mogu li se od njih tvoriti potrebne tvorenice i slično. Stoga na sve

primjedbe koje se odnose na to da dva naziva nisu istoznačna kao lingvist ne mogu dati nikakav odgovor već reći da se o tom pitanju trebaju dogovoriti stručnjaci.

I. Čatić je osporio zamjenu naziva *duktilnost s rastežljivost*. Želeći ipak hrvatsku riječ, neki su stručnjaci predložili naziv *kovkost* što jezično odgovara. Odgovara li stručno, drugo je pitanje. Riječ *kovkost*, po mišljenju drugih stručnjaka, označuje tehnološko (proizvodno) svojstvo, poput *livljivosti, zavarljivosti, obradivosti* itd.

Što se tiče istoznačnica *računalo i kompjutor i sustav i sistem*, mislim da je preporuka ipak jasna. U biranijim se tekstovima, neutralnoga stila preporučuju nazivi *računalo i sustav* jer su to nazivi domaćega podrijetla, a istoznačnice u nazivlju nisu potrebne ni poželjne. To ne znači da se nikada ne smiju upotrijebiti nazivi *kompjutor i sistem*. Oni su prihvatljivi u razgovornom stilu, a i u drugim ih stilovima pojedini autori koji to žele smiju upotrijebiti. Ipak, ako se želi odabrati jedan, a težnja za jednoznačnošću jedno je od osnovnih terminoloških načela, smatram da to ipak treba biti domaći naziv. Preporuka da se uporabi riječ *sustav* ne znači da je od tog naziva moguće izvesti sve potrebne izvedenice. Dakle, preporuka *sustav*, a ne *sistem*, ne znači da nije dobra riječ *sistematika* i *mikrosistematika* budući da za njih nije moguće pronaći odgovarajuću izvedenicu od riječi *sustav*. Ako se za te nazive ne pronađe prihvatljiva zamjena, u lingvistici postoji pojava nazvana supletivnost¹, pa ne može općenito vrijediti pravilo da domaći naziv može imati prednost pred stranim samo kad se njime može zamijeniti cijela porodica strane riječi, a ne samo jedan dio. U hrvatskome postoje ovi primjeri supletivno-

sti: *čovjek/ljudi, cipela/postolar, dobar/bo-lji, val/talasati se*. Naglasak npr. ima prednost pred *akcentom* unatoč ovakvoj slici:

<i>akcent</i>	<i>naglasak</i>
<i>akcenatski</i>	<i>naglasni</i>
<i>akcentolog</i>	—
<i>akcentologija</i>	—
<i>akcentološki</i>	—
<i>akcentuacija</i>	—
<i>akcentuirati</i>	<i>naglašavati, naglasiti</i>
<i>akcentuiranje</i>	<i>naglašavanje</i>
<i>predakcenatski</i>	<i>prednaglasni</i>
<i>postakcenatski</i>	<i>zanaglasni</i> itd.
—	<i>zanaglasnica (enklitika)</i>
—	<i>prednaglasnica (proklitika)</i> ²

Potpuno se slažem s I. Čatićem da bi za naziv *kvenčiranje* bilo dobro pronaći hrvatsku zamjenu. Među navedenim nazivima nisam imala nikakav prijedlog hrvatskoga naziva, pa budući da ni jedan naziv nisam sama izmislila, nisam ni navela mogućnost domaće zamjene. Lingvist ne mora znati može li se *kvenčiranje* zamijeniti s *gašenje*. To je pitanje koje treba uputiti predmetnom stručnjaku.

Ako *vakuum* doista znači isto što i *podtlak*, može se preporučiti *podtlak* jer je domaćega podrijetla, a od njega se lako tvori i odnosni pridjev *podtlačni*. Jesu li ti nazivi istoznačni, treba ponovno utvrditi tehničar. Što se tiče naziva za točke, tvor-bena je definicija preuzeta iz Babićeve Tvorbe³, a nedvojbeno je da nazivi trebaju glasiti *ledište, talište, rosište* itd. Vjerojatno je zaista točnije reći *temperatura pri...*, a ne *temperatura na...*

Jedna od primjedaba odnosila se i na značenjsko razgraničenje imenica na *-itet* i *-ost*: »Oblici na *-ost* odnose se na numerički podatak. Imenica na *-itet* označava poja-

¹ Tvorba oblika jedne te iste riječi od različitih korijena ili osnova, usp. Simeon, 1969., 559.

² O tome više vidi u M. Mihaljević, *Terminološki priručnik*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1998.

³ S. Babić, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. JAZU — Globus, Zagreb, 1990.

vu koja posjeduje svojstvo označeno likom na *-ost*.« Moram priznati da nisam uvjeren da je potrebno uvoditi takvu razliku (sa mnomo se slaže i I. Čatić). Čini mi se da i u drugim jezicima postoji samo jedna mogućnost eng. *-ity*, fr. *-ité*, nj. *-ität*, ali i to je pitanje o kojem bi se u prvom redu trebali dogovoriti stručnjaci. Lingvisti mogu samo preporučiti da se usvoji naziv na *-ost*, a ne naziv na *-itet*, ako su oni istoznačni.

S I. Čatićem se također potpuno slažem da riječi *diza* nije mjesto u hrvatskom jeziku.

Na kraju možemo još jednom zaključiti da je pri razgovoru o tehničkom nazivlju nužna suradnja između stručnjaka i jezikoslovaca⁴.

Najbolje je kad stručnjak i sam poznaje jezičnu problematiku, posebno tvorbu riječi, ali kad pri stvaranju nazivlja te izradbi terminoloških rječnika sudjeluje i jezikoslovac. Ima više primjera takve plodne suradnje te bi bilo dobro da u svim budućim terminološkim poslovima sudjeluje i jezikoslovac.⁵

Milica Mihaljević

OSTAVŠTINA VLATKA DAPCA U INSTITUTU ZA HRVATSKI JEZIK I JEZIKOSLOVLJE

Ime Vlatka Dapca dobro je poznato svima koji su se bavili leksikografskim radom, tehničkim nazivljem ili prevodili kakav tehnički tekst s njemačkoga. Dabac se leksikografskim radom počeo baviti pedesetih godina kad je počeo raditi na izradbi *Elektrotehničkoga rječnika*. Rječnik je objavila 1952. godine Školska knjiga, Zagreb. U njemu je obrađeno elektrotehničko nazivlje

iz područja jake struje. Krajem 1963. godine počeo je rad na osuvremenjivanju i proširivanju toga rječnika. U taj su rad bili uključeni gotovo svi stalni i honorarni nastavnici Elektrotehničkog fakulteta u Zagrebu i veći broj nastavnika s drugih tehničkih fakulteta i jezični stručnjaci. V. Dabac preuzeo je koordinaciju rada, izbor i usklađivanje nazivlja, savjetovanje sa suradnicima itd. *Rječnik* je objavljen 1970. (*Tehnički rječnik*, Tehnička knjiga, Zagreb). Taj je rječnik prijevodni, njemačko-hrvatski i hrvatsko-njemački, a u njemu je velika pozornost posvećena pronalaženju najboljih hrvatskih naziva. On je i danas temelj za izradbu novih, specijaliziranih tehničkih rječnika.

Na stranicama *Jezika* o njegovu je radu pisao Marijan Brezinščak u članku *Tri desetljeća Dapčevih rječnika* (*Jezik*, 2/38., 1990., str. 63.-64.).

Nakon Dapčeve smrti 23. studenoga 1988. ostala je njegova bogata knjižnica terminoloških rječnika i priručnika, još neobjavljena građa za proširenje *Tehničkoga rječnika* te građa za mnoge druge rječnike. Zanimljivo je napomenuti da su u Dapčevoj ostavštini nađeni i svi brojevi *Jezika*. Sin Vlatka Dabca gospodin Petar Dabac, na prijedlog gospodina Marijana Brezinščaka, suradnika i poslije biografa V. Dapca i povremenoga suradnika *Jezika*, ugovorom o donaciji poklonio je ostavštinu Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje, te je ona tako postala dostupna svima onima kojima bi mogla biti korisna za njihov terminološki rad. Za Hrvatski filološki skup u Rijeci u lipnju 1999., na kojemu će jedna od zadanih tema biti i teminologija, već su prijavljena dva rada koja se temelje na istraživanju ove ostavštine.

Milica Mihaljević

⁴ Stoga sam ovaj tekst uputila I. Čatiću i usvojila sve njegove primjedbe.

⁵ O tome više vidi u M. Mihaljević, *Terminološki priručnik*.